

Asia: VN/9627/2026

Hallituksen esitys eduskunnalle ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausuntonne pääasiallinen sisältö

Lausuntonne pääasiallinen sisältö

Uudenmaan Yrittäjät kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta.

1 Lausunnon kohde ja keskeinen kannanotto

Tämä lausunto koskee hallituksen esitysluonnoksen (22.5.2026, OKM008:00/2026) ehdotusta, jonka mukaan ammatillisen koulutuksen työelämätoimikunnat pääosin lakkautettaisiin valtiontalouden sopeuttamistoimien vuoksi 1.1.2027 alkaen. Osa toimikuntien tehtävistä siirrettäisiin Opetushallitukselle.

Uudenmaan Yrittäjät vastustaa ehdotettua lakkauttamista. Esitys on ristiriidassa ammatillisen koulutuksen laadun, työelämärelevanssin ja alueellisen tasa-arvon tavoitteiden kanssa. Kokonaisvaltainen vaikutusarvio on puutteellinen: ehdotuksen välittömät eurossäästöt ovat vaatimattomat, mutta sen välilliset kustannukset koulutuksen laadun, yritysten rekrytointiedellytysten ja ammatillisen koulutuksen vetovoimaisuuden kannalta voivat olla huomattavat.

2 Nykyjärjestelmä ja sen toimivuus

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta laadittu Owal Groupin nykytila-arviointi (2022) osoitti, että toimikuntajärjestelmä on vakiintunut ja jäsenistö sitoutunutta. Keskeisiä arviointilöydöksiä:

- 73 % toimikuntien jäsenistä arvioi näyttöjen laadunvarmistukseen liittyvän tiedontuotannon toteutuvan hyvin.
- 80 % arvioi järjestämislupa-lausuntojen antamisen toteutuvan hyvin – OKM:lle toimitettavat lausunnot ovat käytännössä osoittautuneet järjestämislupapäätöksen kannalta merkittäviksi.

- 78 % arvioi tutkintorakenne- ja perustetyöhön osallistumisen toteutuvan vähintään tyydyttävästi.
- Toimikunnat ovat kyenneet tunnistamaan systemaattisia laadunpoikkeamia, joihin yksittäinen koulutuksen järjestäjä tai Opetushallitus ei yksin pysty reagoimaan.

Arviointiraportti suositteli järjestelmän vahvistamista ja toimikuntien vaikuttavuuden parantamista, ei lakkauttamista. Keskeisiä kehittämissuosituksia olivat muun muassa toimikuntien tuottaman tiedon systemaattisempi hyödyntäminen opetushallinnossa, vuoropuhelun tiivistäminen järjestäjien ja OPH:n kanssa sekä puuttumisvälineiden kehittäminen yksittäisten järjestäjien laadunpoikkeamiin.

3 Ehdotuksen keskeiset ongelmat

3.1 Koulutuksen ja työelämän rajapinta hajoaa

Toimikunnat ovat ainoa lakisääteinen rakenne, jossa työnantajat, työntekijät ja itsenäiset ammatinharjoittajat yhdessä osallistuvat ammatillisen koulutuksen laadun varmistamiseen ja tutkintojen kehittämiseen. Tämä kolmikantainen rakenne ei ole korvattavissa Opetushallituksen virkatyöllä.

Ammatillinen koulutus on reformin (2018) jälkeen rakentunut yhä vahvemmin osaamisperusteisuudelle ja työpaikalla järjestettävälle näytöille. Juuri tässä ympäristössä riippumaton, työelämän edustaminen sisältävä laadunvalvontarakenne on välttämätön. Ilman sitä näyttöjen arviointilaatu jää ainoastaan koulutuksen järjestäjien itsearviointiin – mikä on laadunvarmistuksen näkökulmasta riittämätön tae.

HE-luonnos itsekin myöntää (luku 4.2.6), että "työnantajilla ja työelämällä on edelleen merkittävä rooli ammatillisen koulutuksen laadun varmistamisessa". Silti esitys poistaa ainoan rakenteen, joka tähän rooliin institutionaalisesti kytkeytyy.

3.2 Vaikutusarvio on puutteellinen ja osittain ristiriitainen

HE-luonnos toteaa samassa virkkeessä kaksi keskenään ristiriitaista väitettä:

- "Ehdotettavalla muutoksella ei arvioida olevan merkityksellisiä vaikutuksia ammatillisen koulutuksen laatuun" (s. 27).
- "Työelämätoimikuntien edellytykset arvioida ammatillista koulutusta kattavasti ovat olleet rajalliset" (s. 28).

Ensimmäinen väite käytetään perustelemaan lakkauttamista, toinen selittämään miksi toimikunnat eivät ole pystyneet tekemään tehtävänsä täysimääräisesti. Nämä argumentit ovat keskenään ristiriitaisia: rajalliset toimintaedellytykset ovat seurausta resurssipulasta – ne eivät tarkoita, ettei tarve toimikunnille ole olemassa. Oikea johtopäätös on riittävien resurssien turvaaminen, ei rakenteen purkaminen.

Lisäksi vaikutusarvio sivuuttaa kokonaan pitkän aikavälin epäsuorat vaikutukset:

- Näyttöjen arviointilaadun heikkeneminen ja siitä seuraava osaamistason lasku.
- Yritysten rekrytointivarmuuden heikkeneminen, kun tutkintojen signaaliarvo laskee.
- Ammatillisen koulutuksen vetovoiman ja maineen pitkäaikainen eroosioriski.

3.3 Tehtävien siirto Opetushallitukselle ei ole toiminnallisesti kestävä ratkaisu

HE esittää, että oikaisupyyntöjen käsittely siirtyisi Opetushallitukselle. Tämä muutos hämärtää viranomaistoiminnan ja itsenäisen laadunvalvonnan rajan. Opetushallitus on osa opetushallintoa – se ohjaa ja kehittää ammatillista koulutusta. On rakenteellinen ongelma, jos sama taho sekä kehittää tutkintojen perusteita että arvostelee niiden perusteella tehtyjen arviointien oikaisupyyntöjä. Toimikuntajärjestelmä on tarjonnut tähän riippumattoman, kolmikantaisen vastavoiman.

Tutkintorakenteen ja perusteiden kehittämiseen toimikuntien panos muuttuu lisäksi epäsäännölliseksi: OKM voi jatkossa asettaa "määräaikaisen työelämätoimikunnan" (uusi 119 §:n 2 mom.), mutta tämä on ad hoc -menettely ilman jatkuvuutta tai institutionaalista muistia.

3.4 Alueellinen eriarvoisuus kasvaa

Toimikunnat ovat toteuttaneet vierailukäyntejä myös pienempiin ja alueellisiin ammatillisen koulutuksen järjestäjiin. Ilman tätä rakennetta laadunvalvonnan tosiasiallinen peitto kapenee kaupunkiseutujen suurimpiin järjestäjiin – jotka osaavat myös parhaiten hyödyntää hallinnollisia kanavia. Pienemmät järjestäjät, jotka monesti palvelevat yritystoiminnan kannalta kriittisiä aloja, jäävät laadunvalvonnan katvealueeseen.

3.5 Ammatillisen koulutuksen vetovoima ja brändi vaarantuvat

Ammatillinen koulutus kärsii jo nyt vetovoimahaasteesta osassa koulutusaloja. Yhtenä osatekijänä on koulutuksen uskottavuus: tuottaako ammatillinen koulutus todella osaajia, joihin työnantaja voi luottaa? Toimikunnat ovat olleet osa tätä uskottavuuden rakentamista – niiden poistuminen lähettää signaalin, että koulutuksen ja työelämän välinen yhteys heikkenee institutionaalisen rakenteen tasolla.

4 Kustannus-hyötytarkastelu

HE-luonnos ei esitä euromääräisiä säästölaskelmia. Vertailun vuoksi: järjestelmä toimii kohtuullisilla resurssikustannuksilla (sihteeristö, jäsenpalkkiot). Suhteessa ammatillisen koulutuksen kokonaisrahoitukseen – joka on useita miljardeja euroja vuodessa – toimikuntatoiminnan kustannukset ovat marginaaliset.

Säästetty summa on häviävän pieni verrattuna laadunvalvonnan romahtamisesta syntyviin potentiaaliin kustannuksiin: heikkenevästi kohdennettu koulutustarjonta, madaltunut osaamistaso ja sen vaikutukset yritysten kilpailukykyyn ja rekrytointikustannuksiin.

5 Vaihtoehtoinen lähestymistapa

Uudenmaan Yrittäjät katsoo, että toimikuntatoiminnan kehittäminen ja priorisointi on lakkauttamisen sijaan oikea ratkaisu. Konkreettisia vaihtoehtoja ovat:

- Toimikuntien lukumäärän harventaminen tutkintorakennetta vastaavaksi siten, että yhteen toimikuntaan voidaan yhdistää rakenteellisesti läheiset alat – nykyinen 34 toimikunnan rakenne ei ole ainoa mahdollinen.
- Sihteeristön toimintamallin tehostaminen digitalisaation avulla, jolloin fyysisten vierailukäyntien sijaan voidaan hyödyntää systemaattisempaa datapohjaista seurantaa.
- Toimikuntien tuottaman tiedon hyödyntämisen selkeyttäminen: Owl Groupin arvioinnin mukaan tämä oli suurin yksittäinen kehityskohta. Kyse ei ole rakenteesta vaan prosessista.
- Toimivaltuuksien vahvistaminen yksittäisiin laadunpoikkeamiin puuttumisessa – mikä oli keskeinen kehittämistarve jo vuoden 2022 arvioinnissa.

6 Yhteenveto ja vaatimukset

Uudenmaan Yrittäjät esittää, että:

- Ehdotus ammatillisen koulutuksen työelämätoimikuntien lakkauttamisesta poistetaan hallituksen esityksestä.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistää toimikuntajärjestelmän kehittämistyön, jossa tavoitteena on toiminnan tehostaminen ja vaikuttavuuden parantaminen – ei rakenteen purkaminen.
- Mahdollisista sopeuttamistoimista neuvotellaan sidosryhmien kanssa siten, että niiden kohdentaminen ei vaaranna ammatillisen koulutuksen laadunvarmistuksen ydintä.
- Ennen päätöksentekoa laaditaan kattava vaikutusarvio, jossa huomioidaan myös epäsuorat ja pitkän aikavälin vaikutukset yritysten rekrytointiedellytyksiin ja ammatillisen koulutuksen vetovoimaan.

Uudenmaan Yrittäjät on valmis osallistumaan kehittämistyöhön sekä toimikuntajärjestelmän uudistamiseen tavalla, joka turvaa ammatillisen koulutuksen laadun ja koulutuksen sekä työelämän välisen strategisen rajapinnan.

Häiriötilanteita ja poikkeusoloja koskeva ehdotukset

Lausuntonne koskien häiriötilanteen määrittelyä

-

Lausuntonne koskien ehdotusta yksityisten koulutuksen järjestäjien varautumisvelvollisuudeksi

-

Lausuntonne koskien ehdotusta oppivelvollisten ensisijaisuudelle poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa

-

Lausuntonne koskien ehdotusta ammatillisesta koulutuksesta annetun lain uudeksi 45 a §:ksi

-

Lausuntonne koskien ehdotusta ammatillisesta koulutuksesta annetun lain uudeksi 52 a §:ksi

-

Lausuntonne koskien ehdotusta ylioppilastutkinnosta annetun lain uudeksi 4 a §:ksi

-

Lausuntonne koskien ehdotusta lukiolain uudeksi 18 a §:ksi

-

Lausuntonne koskien ehdotusta lukiolain 4 §:n muuttamisesta

-

Lausuntonne koskien ehdotusta tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain uudeksi 26 a §:ksi

-

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 8 §:ää koskevat muutokset

Lausuntonne koskien lain 8 §:ään ehdotettavia muutoksia

-

Ylioppilastutkinnosta annettuun lakiin ehdotettavat muutokset

Lausuntonne koskien lain 5 a §:ään ehdotettavaa muutosta

-

Lausuntonne koskien lain 21 §:ään ehdotettavaa muutosta

-

Lausuntonne koskien lain 22 §:ään ehdotettavaa muutosta

-

Lausuntonne koskien lain 24 §:ään ehdotettavaa muutosta

-

Ammatillisen koulutuksen työelämätoimikunnat

Lausuntonne koskien ammatillisen koulutuksen työelämätoimikuntia koskevia muutosehdotuksia

-

Täsmennykset toisen asteen lukuvuosimaksuja koskeviin säännöksiin

Lausuntonne koskien lukiolain 34 a §:ään ehdotettavaa muutosta

-

Ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta annettuun lakiin ehdotettava muutos

Lausuntonne koskien lain 3 §:ään ehdotettavaa muutosta

-

Ovaska Petri
Uudenmaan Yrittäjät